

NÉMETH LÁSZLÓ

NÉMETH LÁSZLÓ (Nagybánya, 1901. ápr. 18. - Bp., 1975. márc. 3.) író, esszéíró, műfordító, orvos. 1904-ben Szolnokra, majd Budapestre költöztek. Középiskolai tanulmányait a budapesti Bulyovszky utcai Kemény Zsigmond, az utolsó két osztályt a budai Toldy Ferenc Főreáliskolában végezte. A Tanácsköztársaság idején iskolabizalmi, a május elsejei ünnepség szónoka, ezért fegyelmi bizottság elé állították. 1919-ben a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán magyar-francia szakos hallgató, de a következő év tavaszán átiratkozott az orvosi karra. 1925-től a Szent János Kórház orvosa és házasságot kötött Démusz Ellával. Ugyanebben az évben a Nyugat karácsonyi száma közölte Horváthné meghal c. pályázatát nyert novelláját. Eközben fogorvosi rendelőt nyitott. 1927-től a Napkelet munkatársa, amely 2 évvel később közölte első regényét (Emberi színjáték). Ekkor került kapcsolatba Babits Mihállyal, akinek segítségével a Nyugat vezető kritikusa lett. 1931-ben letette a görög kiegészítő érettségét, és rövid ideig görög nyelvet és irodalmat tanult. 1932-ben elindította egyszemélyes folyóiratát, a Tanút, amelyet 1936-ig jelentetett meg. 1933-ban Nagy Károly (Debrecen) kiadta első tanulmánykötetét (Ortega és Pirandello). 1934-ben Fülep Lajossal és Gulyás Pállal megalapították a Válasz c. folyóiratot. A Magyar Rádió irodalmi osztályának vezetője, a Magyarország cikkírója. 1935-ben csatlakozott az Új Szellemi Front reformmozgalomhoz; a Sziget és a Magyarságtudomány c. folyóiratok munkatársa. 1938. március 30-án a Nemzeti Kamaraszínházban bemutatták a Villámfénynél c. darabját. A háborús évek alatt a Kelet Népe, a Zilahy Híd és a Magyar Csillag munkatársa. 1940-ben Törökvész utcai villáját felajánlotta a magyar írók népfőiskolája számára. 1943-ban iskolaorvosként vonult nyugdíjba. A főváros ostromát családjával Illyés Gyuláéknál és a Sarolta-intézet pincéjében vészelte át. 1945-ben Békésen tartózkodott Püski Sándor meghívására, majd a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium óraadó tanára, ahol pedagógiai kísérleteket folytatott. Illyés Gyulával a Népi Művelődési Intézet szellemi irányítója, a Válasz munkatársa. Az ötvenes években műveit nem adták ki, csak műfordításai jelenhettek meg. 1951-ben Tolsztoj Anna Kareninájának fordításáért József Attila-díjjal tüntették ki. 1954-ben súlyosan megbetegedett; betegségéről vezetett naplóját, önmegfigyeléseit Levelek a hipertóniáról címmel adta ki. A Galilei c. drámáját 1956. október 20-án mutatta be a Katona József Színház. 1957-ben Kossuth-díjat kapott, az ezzel járó pénzjutalmat a vásárhelyi gimnázium könyvtárának ajándékozta. 1959-ben a Szovjetunióba utazott, ennek hatására született Utazás c. drámája. Pályája utolsó szakaszában Sajkódon élt és alkotott. 1970-ben Hódmezővásárhelyen és Szegeden rendezték meg utolsó drámájának, Az írás ördögének bemutatóját. Agyvérzés miatt halt meg. A 20. századi magyar irodalom kiemelkedő alkotója, a magyar próza megújítója, az esszé és a regény műfajának európai szintű művelője. Életművében regényei, tanulmányai, és drámái egyaránt meghatározó jelentőségűek. megalapította Székesfehérváron általános iskola, Mezőszilason könyvtár, valamint általános iskola és a Németh László Baráti Kör őrzi emlékét.

Díjai: Baumgarten-díj (1930, visszautasította), József Attila-díj (1951), Kossuth-díj (1957), Herder-díj (1965), Batsányi-díj (1968).

F. m.: Ortega és Pirandello. Debrecen, 1933.; Gyász. Bp., 1935.; Magyarság és Európa. Bp., 1935.; Bűn. Bp., 1937.; Kocsik szeptemberben. Bp., 1937.; Medve utcai polgári. Bp., 1937.; Villámfénynél. Bp., 1937.; A minőség forradalma. Bp., 1940-43.; Cseresnyés. Bp., 1942.;

Magam helyett. Bp., 1943.; Emberi színjáték. Bp., 1944.; Eklézsia-megkövetés. Bp., 1947.; Iszony. Bp., 1947.; Galilei. Bp., 1953.; Égető Eszter. Bp., 1956.; Sajkódi esték. Bp., 1961.; Gandhi halála. Bp., 1963.; A kísérletező ember. Bp., 1963.; Irgalom. Bp., 1965.; Az én katedrám. Bp., 1969.; Szerettem az igazságot. Bp., 1971.;

Irod.: Németh László: Homályból homályba: életrajzi írások. Bp.; ÚMÉL 4/1048-1053.; ÚMIL 2/1597-1600.; M. írók önéletrajzai/383-384.

(V. L.)